

Medicalisering revisited

‘Medicalisering’ als thema en vooral ook als kritisch perspectief duikt met regelmaat op in discussies over de gezondheidszorg. Niet alleen de toenemende consumptie en kosten in de zorg, maar ook de nadruk die steeds meer gelegd wordt op preventie van ziekte en de waarde van gezondheid in ons leven, roepen de vraag op of er niet te veel wordt gemedicaliseerd. Maar wat wordt er precies met ‘medicalisering’ bedoeld? Welke vragen en (sociale) kritiek staan hierin centraal? Aan welke zorgen wordt gerefereerd? En in hoeverre kunnen of moeten we daarin iets doen?

Op 10 november 2012 hield de Vereniging voor Filosofie en Geneeskunde (VFG) haar jaarcongres. Daarin stond medicalisering centraal. Het Leids Universitair Medisch Centrum vormde het theater waarin gediscussieerd werd over de oorsprong van het begrip, de verschillende uitingvormen en de rol van het individu en de overheid in de regulering van medicalisering. Dit themanummer van het Tijdschrift voor Gezondheidszorg en Ethiek biedt in samenwerking met de VFG een vervolg op dit debat. Een aantal van de sprekers is gevraagd om de tijdens het congres gepresenteerde ideeën op papier te zetten. Deze stukken zijn aangevuld met opiniestukken, een interview en een casus Uit de Praktijk.

Ignas Devisch en Ine Van Hoyweghen openen dit themanummer met een politiek-filosofische beschouwing van het begrip ‘medicalisering’. Wat houdt het begrip nu eigenlijk in? Waarom treedt het op en hoe houdt dit verband met de ontwikkeling van de hedendaagse samenleving waarin mensen steeds meer naar medische oplossingen lijken te verlangen? Marianne Boenink signaleert een verschuiving in de geneeskunde naar een toenemende aandacht voor behoud en bevordering van gezondheid in plaats van primair genezen. Aan de hand van de huidige zoektocht naar ‘biomarkers’ in de moleculaire geneeskunde wijst zij er op dat onze toekomstvisioenen van de gezondheidszorg verschuiven en de gezondheidsmoraal steeds dominanter wordt. Desondanks is haar belangrijkste conclusie dat medicalisering niet onvermijdelijk is. Guido de Wert stelt dat in het debat over preventieve geneeskunde, in het bijzonder prenatale screening, het begrip medicalisering geen goede bijdrage levert vanwege het gebrek aan eenduidigheid. Hij probeert daarom de normatieve dimensie van het begrip en achterliggende ethische zorgen en

bezwaren te ontrafelen, namelijk zorgen rond zelfbeschikking van zwangere vrouwen, proportionaliteit en rechtvaardigheid. De Wert concludeert dat er geen doorslaggevend argument is tegen prenatale screening, maar dat explicitering van het begrip medicalisering wel bijdraagt aan het formuleren van randvoorwaarden.

De term medicalisering als sociale kritiek heeft echter de meeste aandacht gekregen in de psychiatrie. In dit themanummer kunnen beschouwingen hierover daarom niet ontbreken. Ineke Bolt voerde een mailgesprek met Trudy Dehue, die in haar boek *De Depressie-epidemie* al pleitte voor een politiek debat over medicalisering in de geestelijke gezondheidszorg. Dehue legt uit dat de toename van aantallen mensen met een psychiatrische diagnose niet alleen toe te schrijven is aan behandelaars, maar dat ook andere actoren en politieke dynamieken een rol spelen. Alan Ralston vraagt zich af of alle aandacht voor medicalisering binnen de psychiatrie wel terecht is. Hij wijst erop dat het demarcatieprobleem (“wat is een stoornis?”) in de psychiatrie niet nieuw is, maar voortdurend onderwerp van gesprek. Hij legt uit waarom steeds opnieuw de vraag naar ‘echtheid’ en objectiviteit van psychiatrische stoornissen opkomt, hoewel experts al langer erkennen dat het ziektebegrip beïnvloed wordt door normatieve aspecten.

Schalkwijk en Westendorp wijzen op de normatieve invloed van medicalisering in de praktijk van de ouderenzorg. Zij vragen zich af of gezond ouder worden wel automatisch leidt tot een verbetering van hun welzijn. Hoewel een goede lichamelijke gezondheid belangrijk is, is het niet zaligmakend. Volgens hen moet er ook aandacht zijn voor de waarde van vitaliteit in het leven van ouderen. Tot slot bespreekt Rob Houtepen in de rubriek ‘Beelden van de moraal’ het project Havidol: een satirisch project van de kunstenaar Justine Cooper dat in 2007 veel ophef veroorzaakte.

Dit themanummer is het eerste resultaat van een intensievere samenwerking tussen het TGE en de VFG. De band tussen Tijdschrift en Vereniging bestaat al jaren vanwege een collectief abonnement dat de VFG op het TGE heeft. VFG-leden ontvangen TGE al jaren als onderdeel van hun lidmaatschap. Vanaf heden zal er regelmatig een themanummer verschijnen dat zich richt op medische filosofie. Wij verheugen ons op een vruchtbare samenwerking!

Martine de Vries en Elleke Landeweer (gastredactie)